

Volba teorie při posouzení

Proč potřebujeme při posouzení využít teorii?

Informace a data o situaci jsou víceznačná...

1) Teorie v posouzení?

Sheppard (1995) poukazuje, že schopnost s pracovat s různými interpretacemi dat a zámerne srovnávat protichudné možnosti patří k profesionálnímu aspektu posouzení. Mezi další pak patří přesnost a jasnost v používání konceptu a teorií, trvalá citlivost k rozporným informacím. Kvalitní posouzení předpokládá náročnou, promyšlenou práci, založenou v jasné teorii a uznání, že posouzení je komplexní a průběžný proces.

2) Uplatnění teorie v jednotlivých fázích

Podstatnou je otázka, v kterém okamžiku je vhodné zvolit primerenou a také vedomou teoretickou perspektivu. V dříve popsaném modelu se jedná až analytickou fázi. Presto je však patrné, že už **kladené otázky mohou významně ovlivnit zjištěná data**. Je pravděpodobné, že takovému případě sociální pracovník od tohoto okamžiku pracuje s implicitními teoriemi. Na počátku posouzení probíhá sber dat. Především jde o rozhovory s potenciálním uživatelem služby a s dalšími. Tato data budou poukazovat na možnou preferovanou teorii v mysli pracovníka a výsledné otázky poskytnou svá vlastní data (odpovědi uživateli služby atd.). To naopak povede k vysvětlení konkrétní situace uživatele služby, explicitní použití více než jedné teorie bude důležitou pojistkou proti předpojatosti. Sber dat není posledním krokem, takže dedukce může začít s použitím teorie; Při posuzování by sociální pracovník měl vedet, proč klade konkrétní otázky, musí vedet a učinit explicitní, které teorie určují jeho otázky.

Zajímavý komentár k tomuto problému podávají Furman a Ahola (1992), kteří tvrdí, že teorie či určité hodnotové schéma nerozhoduje, ale, že jde o **užitečnost otázek**, které z ní plynou. Svoje tvrzení dokumentují na příkladu fiktivní teorie a ukazují, že může přispět k užitečné analýze.

Sociální pracovník začne rozhovor následovne:

Navrhuje klientovi: Pokračujte se mnou ve fiktivním rozhovoru. V tomto rozhovoru vysvětluji lidem, že za městem, ve tmavé, vlhké jeskyni žije skret, který se jmenuje Haaja, jehož jediným cílem života je způsobovat lidem právě takové problémy, jako máte i vy. Jakýkoliv krok ke změně tohoto problému jej velmi nazlobí, protože jeho celý život je venován tomu, aby lidé temito problémy trpeli. Ve vašem případě se jedná o braní drog. Naším úkolem je přemoci skreta Haaja a prvním krokem je vyřešit, co by skret chtěl, abyste dělal a naopak co by mu vadilo, kdyby vás to viděl dělat.

V daném případě je použita teorie o skretu Haaja, která vysvětluje problém jeho existencí. Tato teorie je promítnuta do otázek, které se uživateli služby kladou v průběhu posouzení situace. Jednalo se o otázky, které jsou ve vztahu k tomu co skret má a nemá rád. V našem případě se zjistilo:

Haaja má rád:

- Sdružování s jinými konzumenty drog,
- Nestarat se o práci,
- Spát ve dne a potloukat se v noci
- Krást peníze, aby bylo možné kupovat drogy
- Odmítnout léčení,
- Ignorovat varovnou literaturu,
- Bydlet ve squatu,
- Být proti policii,
- Nehovorit s rodinou o drogách.

Když se utvorí příslušný seznam, lze s uživatelem služby hovorit o tom, zda některé z uvedených položek nyní dělá. Dále se zpracovává seznam položek, které Haaja nesnáší:

- Návrat domu,
- Hledání práce,

- Probírání problému v rodině,
- Návšteva poradce,
- Spaní v noci.
- Ctení o drogách,
- Pokusit se zmenit prátele.

Lze pokračovat dotazem, kterou z uvedených položek by mohl uživatel drogy zacít praktikovat, aby zneklidnil Haaju. Zdá se, že tato fiktivní teorie tak může prinést užitečnou analýzu, která podnítí uživatele služby k zahájení řešení jeho potíží.

Pragmatická pravda (Pocock, 1995, 160): je interpretace, která je nejvíce užitečná pro sociálního pracovníka i pro uživatele služby při tvorbě řešení, které je nejvíce žádoucí.

Analýza / reflexe dat:

1. Identifikace teoretické/teoretických perspektiv a jejich použití při hloubkové analýze.
2. Tvorba hypotéz.
3. Hledání užitečného vysvětlení situace.
4. Tvorba kausálních spojení.
5. Test vysvětlení.
6. Kontrola vysvětlení s klíčovými informanty.
7. Provedení finální kontroly, aby se zabránilo selektivnímu používání informací.
8. Opetovná konzultace s „reflexivní“ skupinou – v prípade nutnosti.
9. Tvorba ďalších vysvetlení a navržení způsobu, jak mohou být testovány.

3) Volba teorie pri posouzení

S volbou vhodné teorie může napomoci zodpovězení následující otázky:

„Kde je problém/potreba/řešení především lokalizován?

- Vne uživatele služby?

- Uvnitř uživatele služby?
- Mezi uživatelem a druhými?

Jinak lze tuto otázku formulovat, zda je problém spíše extrapersonální, intrapersonální, interpersonální?

Jestliže je problém spíše mimo klienta, bude předmětem intervence sociální systém. Může jít například o advokacii, alokaci zdroje, systémovou analýzu atp. Pokud jde o problém uvnitř klienta pak je potřeba uvážit, zda se týká chování, které by mohlo být ovlivněno behaviorálními prostředky, pocitu (psychodynamické, kognitivní přístup). Pokud je problém svojí povahou lokalizován mezi uživatele služby a jiné lidi, bude selekce teorie záležet na tom, o jaké jiné osoby se v daném případě jedná. Jde-li o osobu, mohou být užitečné například úkolově orientovaný přístup, kognitivní teorie, pokud jde o rodinu, může se pracovat s teoriemi z oblasti rodinné terapie, jde-li o komunitu, jsou namíste systémové teorie. Uvádím rovněž přehled v tabulce:

Extrapersonální	Intrapersonální	Interpersonální
Feministické a antiopresivní teorie	Behaviorální teorie (chování)	Úkolově orientovaný přístup Kognitivní přístup
Manažment zdroje, posouzení rizik	Psychodynamické teorie (pocity)	Rodinná terapie
Systémová perspektiv	Kognitivní přístup (myšlenkové procesy)	Systémový přístup
	Úkolově orientovaný přístup (při kombinaci behaviorálních, emocionálních a kognitivních problémů)	
Přístup orientovaný na řešení problému*		

* Některí sociální pracovníci a autoři tvrdí, že jedna metoda posouzení a intervence se může hodit na všechny situace. Příkladem je de Shazer (1993), který uvádí, že nejsou žádné kontraindikace pro použití na řešení orientovaný model.

Cvčení: Zpracujte ve skupinách po 5ti matici dat k filmu o Bartkovi, provedte následující

1. Identifikace teoretické/teoretických perspektiv a jejich použití při hloubkové analýze.
2. Tvorba hypotéz.
3. Hledání užitečného vysvětlení situace.
4. Tvorba kausálních spojení.
5. S kým by bylo možno reflektovat?

Vše zaznamenejte a určete si, kdo bude vaše hledisko obhajovat. Zástupci jednotlivých skupin se pokusí dojít ke společnému stanovisku.